

بررسی رابطه خانواده و استفاده نابجا از اینترنت با سوء مصرف مواد مخدر (مقاله مروری)

جواد یوسفی لبنی^۱، طارق خسروی^۲، بهار خسروی^{۳*}

۱. دانشجوی دکترای آموزش بهداشت و ارتقا سلامت، دانشگاه علوم پزشکی ایران، مرکز تحقیقات ارتقا سلامت دانشگاه علوم پزشکی، تهران، ایران.

۲. دانشجوی دکترای مشاوره و راهنمایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سنج، کردستان، ایران.

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد، مطالعات زنان، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران (نویسنده مسئول).

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره سوم، شماره بیستم، خردادماه ۱۳۹۷، صفحات ۳۳-۱۶

چکیده

اعتیاد یکی از آسیب‌های اجتماعی است که سلامت فرد، خانواده و جامعه را به خطر می‌اندازد. عوامل زیادی در گرایش به مواد مخدر در جوانان مؤثر است یکی از مهم‌ترین این عوامل خانواده و دیگری استفاده نابجا از اینترنت است؛ بنابراین هدف این مقاله، بررسی رابطه خانواده و استفاده نادرست از اینترنت با سوء مصرف مواد مخدر است. جستجو با استفاده از کلیدواژه‌های اعتیاد (Addiction)، مواد مخدر (drugs)، اینترنت (Internet) و خانواده (Family) در بانک‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی انجام شد. خانواده پایه بنیادین و خشت بنای جامعه است. فرزندان در خانواده فرآیند جامعه‌پذیری را یاد می‌گیرند و بیشترین تأثیر را از والدین می‌گیرند؛ بنابراین می‌توان به مسئله ارتباط میان عوامل خانوادگی و گرایش فرزندان به مصرف مواد مخدر اشاره کرد. متغیر دیگری که در گرایش فرد به سوء مصرف مواد مخدر مؤثر است استفاده نادرست از اینترنت است. جوانان از طریق اینترنت با انواع مواد مخدر و نحوه‌ی استفاده از مواد آشنا شده و دسترسی به مواد از طریق اینترنت آسان‌تر صورت می‌گیرد. کلیدواژه: خانواده، اینترنت، مواد مخدر، اعتیاد.

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره سوم، شماره بیستم، خردادماه ۱۳۹۷

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی
روانشناسی

مقدمه

در سال‌های اخیر مصرف مواد، یکی از جدی‌ترین معضلات بشری و از پیچیده‌ترین پدیده‌های انسانی است (قباد زاده و همکاران، ۱۳۹۵؛ اله وردی پور و همکاران، ۱۳۸۴). به طوری که سوء مصرف مواد و اعتیاد، امروزه به یکی از دغدغه‌های بزرگ جوامع بشری تبدیل شده است (قباد زاده و همکاران، ۱۳۹۵). سوء مصرف مواد افیونی از قرن‌ها پیش وجود داشته است و اکنون تقریباً کشوری وجود ندارد که از گسترش سوء مصرف این گونه مواد در امان مانده باشد (ترکی و همکاران، ۱۳۸۵). به طوری که سازمان بهداشت جهانی از آن به عنوان رویدادی نگران‌کننده در جهان یاد کرده است (ونگ و همکاران، ۲۰۰۳). این پدیده خانمان‌سوز آثار مخرب جسمانی، روانی، خانوادگی، شغلی، مالی، اخلاقی، پیامدهای نامطلوب اجتماعی و همچنین از بین رفتن سرمایه‌های انسانی جوان و مغزهای متفکر را به دنبال دارد (ترقی جاه و نجفی، ۱۳۸۷). در دهه اخیر، رشد سه برابری سوء مصرف مواد مخدر آن را به پدیده‌ای جهانی تبدیل کرده است. کشور ما ایران نیز که هم‌اکنون دارای یکی از جوان‌ترین جمعیت‌های جهان است، با مسئله مواد مخدر روبرو بوده و به همین دلیل نیازمند اتخاذ تدابیری جدی در این زمینه است (محمدی و شیانی، ۱۳۸۶).

در حال حاضر بحران مواد مخدر در کنار سه بحران اصلی در دنیا یعنی بحران محیط‌زیست، بحران تهدیداتمی و بحران فقر، به عنوان مسئله روز دنیا درآمده است (خسروانی، ۱۳۹۴؛ احمدیان و رستمی، ۱۳۹۵)؛ اما به علت سود سرشاری که نصیب کشورهای تولیدکننده و توزیع‌کننده می‌شود، این مواد مورد حمایت قدرت‌های جهانی قرار دارد؛ به طوری که تجارت مواد مخدر دومین تجارت بزرگ دنیا بعد از تجارت اسلحه است (خسروانی، ۱۳۹۴). در طی ۲۰ سال از سال ۵۷ تا ۷۷ به طور متوسط میزان رشد بروز مصرف مواد سالانه ۸ درصد بوده است و یا به عبارت دیگر تقریباً هر ۱۲ سال ۲ برابر شده است که ۳ برابر نرخ رشد جمعیت بوده است (رحیمی موقر و همکاران، ۱۳۸۴). به نظر می‌رسد آمار معتادان به مراتب بیشتر از برآورد آماری ستاد مبارزه با مواد مخدر (حدود دو میلیون نفر) باشد. بعضی از منابع غیررسمی جمعیت معتادان کشور را حتی تا شش میلیون نفر تخمین می‌زنند (سیام، ۱۳۸۵). بر اساس آمار سازمان پزشکی قانونی به طور متوسط روزانه ۱۰ نفر در کشور جان خود را بر اثر سوء مصرف مواد مخدر از دست می‌دهند (دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد، ۱۳۹۳). آمارهای رسمی تکان‌دهنده حاکی از آن است که در کشور ما مصرف سالیانه مواد مخدر، ۵۰۰ تن است؛ هر دقیقه دو کیلو مواد مخدر کشف و هر ساعت ۳۰ فروشنده مواد مخدر و معتاد دستگیر می‌شوند؛ سن مصرف دخیانیات به ۱۲ سال و میانگین سن معتادان به حدود ۲۰ سال رسیده است (رضا قلی زاده، ۱۳۹۳). مصرف مواد یکی از موانع جدی در توسعه جوامع بشمار می‌رود؛ و با رشد سریع آمار معتادان، افزایش تعداد زندانیان جرائم مواد مخدر، گسترش بیماری‌هایی مانند ایدز و هپاتیت، افزایش ناامنی در مناطق مرزی، متلاشی شدن بسیاری از خانواده‌ها در اثر اعتیاد، افزایش رفتارهای اعتیاد آمیز با سایر مشکلات و انحرافات اجتماعی مانند خشونت خانگی، کودک‌آزاری، طلاق و درگیرشان بیشتر جوانان نسبت به سایر قشرها بر دامنه آسیب‌زایی آن می‌افزاید (خدا یاری فرد و همکاران، ۱۳۸۸). حسینی و نجفی (۱۳۹۴) در مطالعه خود نشان

دادند که بین بدکارکردی جنسی، اختلافات زناشویی و فروپاشی خانواده در افرادی که مصرف کننده مواد هستند، رابطه متقابل وجود دارد. نتایج فرا تحلیل بسیاری از پژوهش‌ها نشان می‌دهد که اعتیاد به مواد، بدکارکردی جنسی را در مردان یا زنان به دنبال دارد و شواهد، حاکی از تأثیر الکل و مواد با بدکارکردی جنسی است. در نتیجه، کارکرد جنسی مختل می‌شود و به دنبال آن، بنیان خانواده متأثر می‌شود و امکان فروپاشی وجود دارد.

خانواده محور اساسی و هسته اصلی کلیه اجتماعات بشری است و بر گزینه جنسی مبتنی است (علیخانی و اسکندری، ۱۳۹۳). اعتیاد موجب دلسردی همسران در زندگی شده و سبب می‌شود که ابراز محبت کمتری داشته باشند و به دنبال آن ناسازگاری زوجین تشدید شده و اکثراً به طلاق و جدایی ختم می‌شود (شاه‌محمدی و همکاران، ۱۳۸۷) و متقابلاً در خانواده‌هایی که روابط ضعیف است گرایش به سوء مصرف مواد بیشتر است. سوء مصرف مواد مخدر به‌عنوان شوم‌ترین پدیده‌ها که خود با انواع بزهکاری‌ها دارای رابطه‌ی علی و دوسویه است از بزرگ‌ترین دغدغه‌های فکری متولیان پرورش در سطح جامعه است. اثر این انحراف و بزهکاری‌ها برای نوجوان، خانواده‌ها و برای جامعه جبران‌ناپذیر خواهد بود (خدا یاری فرد، ۱۳۷۱). وابستگی به مصرف مواد از شایع‌ترین اختلالات روانی است و یکی از مهم‌ترین مسائلی هست که سلامت اقشار جامعه، به‌ویژه نسل جوان را مورد تهدید قرار می‌دهد (شمس‌الدینی و همکاران، ۱۳۹۶)؛ بنابراین به دلیل عواقب و آثار زیان‌بار سوء مصرف مواد مخدر شناسایی عوامل و گسترش هرچه بیشتر و بهتر راهبردهای پیشگیری از مصرف مواد امری ضروری است، پیشگیری از آن جهت که چاره‌ای منطقی برای ایمن‌سازی روانی و جسمانی ارائه می‌دهد، امری بسیار مهم است (دهقانی و جزایری، ۱۳۸۳). راه‌های گوناگونی در زمینه پیشگیری مطرح شده است، به نظر می‌رسد که اولین قدم برای پیشگیری، پی بردن به عوامل مؤثر در گرایش و مصرف مواد مخدر به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم است (مکارم و زنجانی، ۱۳۹۲). در جامعه‌های نوین، متغیرهایی از قبیل؛ خانواده، مدرسه، گروه همسالان و اینترنت (به‌عنوان یکی از رسانه‌های گروهی) به‌واسطه قدرت و تأثیر پیوسته‌های که بر شکل‌گیری منش، شخصیت و رفتار انسان می‌گذارند، می‌توانند در انتخاب یک مسیر صحیح و سالم و یا انحرافی، تأثیر داشته باشند. در این مطالعه از میان متغیرهای تأثیرگذار ذکر شده؛ به ارتباط خانواده و اینترنت با گرایش به سوء مصرف مواد مخدر پرداخته می‌شود. خانواده به‌عنوان یکی از عوامل مرتبط با حوزه اعتیاد به طریق مختلف نقش اساسی در گرایش یا عدم گرایش فرزندان به سمت مواد مخدر دارد (بنن^۱ و همکاران، ۲۰۱۲). از آنجایی که فرزندان عموماً از شیوه‌های تربیتی والدین تأثیر می‌پذیرند، می‌توان به مسئله ارتباط میان عوامل خانوادگی و گرایش فرزندان به مصرف مواد مخدر اشاره کرد که نگرانی‌های زیادی را بین والدین و مسئولان جامعه ایجاد کرده است. نوجوان زمانی که آماده شکل‌پذیری است بسته به اینکه چه کسی به وی توجه می‌نماید و برایش سرمایه‌گذاری می‌کند اغلب به همان سمت و سو

¹ Bannon

متوجه می‌شود (منطقی، ۱۳۷۷). بنابراین اگر در این مسیر و دوره گذر نوعی تعادل بین تغییر فیزیکی و فکری نوجوانان و همچنین نوع جو حاکم بر خانواده برقرار نشود، ممکن است پیامدهای منفی مانند مشکلات رفتاری و انحراف‌های اجتماعی را به همراه داشته باشد؛ که یکی از این انحراف‌های اجتماعی همان سوء مصرف مواد مخدر است. (خدا یاری فرد، ۱۳۷۱). خانواده رکن اصلی و حیاتی جامعه و اولین محیطی است که فرد در آن رشد می‌کند و زیربنای شخصیتی وی شکل می‌گیرد (اسمعیلی زاده، ۱۳۹۵). خانواده، بخشی از گروه اجتماعی اولیه فرد است و اولین کانون اجتماعی شدن است که نگرش‌ها و رفتارهای فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. والدین به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بیشترین حمایت و تأثیر را برای فرزندان دارند (دروس^۱، ۲۰۰۹). بر پایه دیدگاه‌های روانشناسی خانواده، روان و شخصیت در خانواده شکل می‌گیرد. از خانواده می‌توان، به‌عنوان مکانی که یادگیری اولین تجربه‌ها در آن اتفاق می‌افتد، یادکرد (حسینی پور و همکاران، ۲۰۱۲). خانواده از شیوه‌های مختلفی از قبیل عوامل فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی در تربیت فرزندان بهره می‌برد (هاردی^۲ و همکاران، ۱۹۹۳). همچنین به‌عنوان یک واحد اجتماعی عاطفی، کانون رشد، شفابخشی، تحول و یا بروز آسیب‌هایی است که می‌تواند، بسترساز شکوفایی یا فروپاشی فرد و روابط اعضای خود باشد. خانواده شالوده‌ای اساسی در ساختار اجتماعی جوامع است که سلامت یا آسیب آن قوام یا اضمحلال جامعه را در پی دارد (گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۱۳۸۸). خانواده یکی از محیط‌های مؤثر بر سلامت جسمی و روانی افراد است که شرایط لازم برای رشد و رسیدن به توازن جسمی، روانی و اجتماعی را فراهم می‌آورد (وود، ۱۹۹۵ به نقل از بهفر و همکاران، ۱۳۸۵). پژوهش‌ها، خانواده را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل در پیشگیری و یا ایجادکننده گرایش فرزندان به سمت مواد مخدر برشمرده‌اند (صالحی فاداردی و همکاران، ۲۰۱۰). تعارض خانوادگی شدید و پیوند ضعیف با طیف گسترده‌ای از رفتارهای مخرب نوجوانان از جمله سوء مصرف مواد ارتباط دارد (قمری، ۱۳۹۰). یافته‌های تحقیقات نشان می‌دهد که خانواده اولیه به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم نقش بسیار مهمی در گرایش کودکان و نوجوانان به مصرف مواد مخدر ایفا می‌کند. اطلاعات حاصل از مصاحبه‌های بالینی نشان می‌دهد که روابط سطحی و سردی در خانواده اولیه این معتادان وجود داشته و این موضوع احتمال گرایش آن‌ها به مواد مخدر را افزایش داده است. همچنین شیوه نادرست سرپرستی والدین در گرایش آن‌ها به سوء مصرف مواد نقش بسزایی داشته است (یحیی زاده، ۱۳۸۸). یکی دیگر از متغیرهایی که ارتباط چشمگیری با نگرش به سوء مصرف مواد مخدر دارد استفاده نادرست از اینترنت است. جوانان از طریق اینترنت با انواع مواد مخدر و نحوه استفاده از مواد آشنا شده و دسترسی به مواد از طریق اینترنت آسان‌تر صورت می‌گیرد.

بسیاری از دانشمندان، عصر فعلی زندگی را، عصر ارتباطات نام گذاشته‌اند (رضا قلی زاده، ۱۳۹۳). با ورود تکنولوژی و وسایل ارتباط جمعی در خانواده‌ها، ارزش‌های اجتماعی خانواده‌ها تحت تأثیر قرار گرفته و موجب شده تا شاهد تغییراتی در رفتار و گفتار

¹ Derus

² Hardy

نسل جوان باشیم. از جمله این وسایل دسترسی آسان به اینترنت می‌باشد (کفاشی، ۱۳۸۸). بر اساس سایت آمار جهانی اینترنت تا پایان ماه ژوئن ۲۰۱۲ میلادی، ایران با جمعیت حدود ۷۹ میلیون نفر دارای ۴۲ میلیون کاربر اینترنت بوده است؛ به عبارت دیگر ۵۳/۳ درصد از جمعیت ایران به اینترنت حتی با سرعت کم دسترسی دارند، این در حالی است که در سال ۲۰۰۰ فقط ۲۵۰ هزار ایرانی به اینترنت دسترسی داشتند (ربیعی و محمدزاده یزد، ۱۳۹۲).

اینترنت بزرگ‌ترین محمل اطلاعاتی در سراسر جهان است و قدرتمندترین رسانه ارتباطی و ابزار آموزشی محسوب می‌شود (کیان و همکاران، ۱۳۹۴). در اینترنت مخاطبان می‌توانند خاص یا بسیار عام باشند، تبادل اطلاعات در آن بسیار سریع و آسان اتفاق می‌افتد و هویت تولیدکنندگان اطلاعات و مصرف‌کنندگان آن به‌طور نسبی پنهان است و به سهولت می‌توانند به اینترنت دسترسی پیدا کنند این عوامل افراد و گروه‌ها را برای استفاده از این وسیله به‌منظور ترویج یا تسهیل فعالیت‌های غیرقانونی مربوط به مواد (مخدر) تشویق کرده است (علیوردی نیا، ۱۳۸۴). تعداد افراد استفاده‌کننده از اینترنت، در هر شش ماه دو برابر می‌شود. سازمان ملل متحد مدت‌هاست نگران سوءاستفاده از تکنولوژی جدید در زمینه مواد مخدر تحت کنترل بین‌المللی است. در گذشته، سازمان ملل متحد بر نقض مقررات (مندرج در ماده ۳ کنوانسیون سازمان ملل علیه قاچاق مواد مخدر و داروی روان‌گردان سال ۱۹۸۸) و نیز این واقعیت که اطلاعات منتشره از طریق رسانه‌های جمعی الکترونیکی و غیره، مشوق مصرف مواد مخدر است، تأکید کرده است. سازمان ملل متحد همچنین اعلام کرده که اینترنت به محل تبادل نظر و اطلاعات در خصوص مصرف و ساخت مواد مخدر تبدیل شده است. فن‌آوری‌های جدید، گروه‌های قاچاق مواد مخدر را قادر می‌سازد تا جرائم سنتی را با روش‌های جدیدی مرتکب شوند (نبوتی، ۱۳۹۵).

اینترنت به علت داشتن ویژگی‌های منحصر به فرد، نظیر دسترسی آسان، سهولت استفاده، گمنامی کاربران و هزینه پایین در سالیان اخیر به یکی از عمومی‌ترین رسانه‌های جمعی جهان تبدیل شده است (فیاض بخش و همکاران، ۱۳۹۰). به دلیل مزایای ویژه در استفاده از شبکه جهانی اینترنت در فائق آمدن بر الگوهای سنتی اجرای قانون، از دیدگاه نظری احتمال حضور گروه‌های سازمان‌یافته سنتی در قالب‌های جدید در این فضا وجود دارد. با این وجود پژوهش‌های ملی و منطقه‌ای نشان می‌دهند شاخص‌ترین گروه‌های مجرمانه سنتی نظیر خانواده‌های تبهکار، با همان ساختارهای سنتی سلسله مراتبی به‌قصد ارتکاب جرائم وارد فضای سایبری شده‌اند (کوشا و همکاران، ۱۳۹۶).

یکی از تفریحات جوانان اشتغال به شبکه‌های مجازی و ارتباط با یکدیگر از طریق همین شبکه‌ها است (کیان و همکاران، ۱۳۹۴)؛ و همچنین با استفاده از اینترنت به انواع مواد مخدر دسترسی پیدا می‌کنند. استفاده نادرست از اینترنت می‌تواند موجب مشکلات در روابط اجتماعی و خانوادگی، افزایش استرس و اضطراب و حتی افزایش احساس افسردگی و تنهایی شود (رازقی، امری مله، ۱۳۹۳). تحقیقات نشان می‌دهد به ازای هر ساعت استفاده از اینترنت در خانه نیم ساعت از ارتباط مستقیم جوان با اعضای خانواده کاسته

می‌شود و این گریختن به یک جامعه باز و شبکه‌ای باعث کناره‌گیری او از اجتماع می‌شود (معمد نژاد، ۲۰۰۲). اینترنت ماهیت ارتباطات را در قرن ۲۱ دچار تغییرات اساسی کرده است (منتجب و همکاران، ۱۳۹۴). فرد به سرعت می‌تواند در اینترنت و شبکه‌های اینترنتی با افراد آشنا شده و انواع دوست‌هایی را برای خود پیدا کند که هیچ‌گونه شناختی از هویت واقعی آن‌ها ندارد. برای معتادان اینترنتی، دوستی اینترنتی خیلی سریع اهمیت می‌یابد و جایگاه روابط خانوادگی و دوستان قدیمی را می‌گیرد. این اعتیاد در بیشتر موارد منجر به شکست در ازدواج‌ها و بی‌ثباتی در روابط بین فردی و اجتماعی می‌شود (فرشباغ، ۱۳۸۸). نتایج یک پژوهش نشان داد که میزان استفاده نابجا از اینترنت در بین نوجوانان؛ با تحصیلات پدر و مادر، وضع مالی خانواده و میزان روابط خانواده و میزان آشنایی اعضا خانواده با اینترنت و به خصوص میزان نظارت خانوادگی ارتباط معناداری دارد. همچنین نظارت مناسب زمانی صورت می‌گیرد که ارتباط بین اعضای خانواده مناسب و گرم و صمیمانه باشد و نظارت آلوده به تحکیم و اقتدار نبوده و همراه با دلسوزی و راهنمای باشد (احمدی و همکاران، ۱۳۸۹). ارتباط بین اعضای خانواده به درستی انجام نمی‌گیرد مگر آنکه اعضای خانواده با نوعی تفهیم و درک متقابل با یکدیگر تعامل داشته باشند. خانواده از طریق گفتگو و برقراری ارتباط و تعامل کلامی می‌تواند پیوند عاطفی بین اعضای خود را حفظ نماید (عطایی، ۱۳۹۴). نوجوان در جستجوی روابط حمایتی برای دست یافتن به عزت نفس و گریز از احساس تنهایی، اضطراب و خلأ عاطفی خواهد بود؛ و چنانچه این روابط حمایتی را نتواند در دنیای جدید (واقعی) تجربه نماید، به دنیای مجازی روی آورده و به برقراری روابط غیرواقعی با افراد ناآشنا یا فعالیت‌های نادرست اینترنتی اقدام خواهند نمود که گاه لطمات آن جبران‌ناپذیر است؛ والدین در انتخاب دوستان، تحصیل، شغل، مکان زندگی، ازدواج و سایر مسائل مربوط به فرزندان خود درگیر و سهیم هستند؛ و همچنین نقش والدین عوامل مهمی در استفاده فرزندان به اینترنت است (اعتصامی نیا و حسینیان، ۱۳۹۴). امروزه با ورود وسایل و تکنولوژی‌های جدید به عرصه خانواده‌ها شاهد آن هستیم که اعضای خانواده ساعت‌های متمادی در کنار یکدیگر می‌نشینند بدون آنکه ارتباط کلامی با یکدیگر برقرار کنند (عطایی، ۱۳۹۴). استفاده از اینترنت به علت اینکه فعالیتی زمان‌گیر است، می‌تواند بر روابط اجتماعی و خانوادگی و مدت تعامل فرد با خانواده‌اش تأثیر بگذارد و حتی آن را کاهش دهد (جوادی، ۱۳۸۳). بودن در فضای مجازی اینترنت به کاربران فرصت‌های بی‌شماری می‌دهد و به هراندازه که این فرصت‌ها و خشنودی‌های ناشی از استفاده اینترنت افزایش یابد، کاربران بیشتر به سمت این پدیده نوین سوق خواهند یافت (حاحیلی، ۱۳۸۳). پستمن معتقد است که رسانه موبایل در شکل کنونی ممکن است به حل بعضی از مسائل شخصی کمک کند ولی ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی را سست می‌کند و به حاشیه می‌راند (عطاران، ۱۳۸۳؛ به نقل از نصیری و بختیاری، ۱۳۹۴).

بر اساس نتایج مقایسه‌ای (ین و همکاران، ۲۰۰۷) بین نوجوانانی که اعتیاد به اینترنت دارند با نوجوانانی که اعتیاد به مواد مخدر دارند بیان‌کننده اشتراکاتی است از قبیل آنکه در هر دو گروه اختلالات رفتاری، آشفتگی در عملکرد خانواده، تعارض و کشمکش نوجوانان با والدین و کنترل افراطی از طرف والدین به چشم می‌خورد. دوستی‌های اینترنتی، اعتیاد اینترنتی، کاهش ارتباط خانوادگی

و ضعف درسی، گرایش به مواد مخدر، آشنایی با انواع کارهای غیرقانونی و شرعی از مهم‌ترین نگرانی‌هایی است که به واسطه اینترنت ایجاد می‌شود (دلپسند، ۱۳۹۰)؛ بنابراین هدف این مطالعه مروری، بررسی نقش خانواده و اینترنت در گرایش به سوء مصرف مواد مخدر است.

روش پژوهش

به منظور یافتن مطالعات و منابع مرتبط با رابطه خانواده و اینترنت با گرایش به مواد مخدر از پایگاه‌های اطلاعاتی موجود شامل موتورهای جستجوگر *Medline, noormags, Iranmedex, Scopus, Pubmed, Google Scholar, Magiran, SID* استفاده شد. همچنین از کلیدواژه‌های اعتیاد (*Addiction*)، مواد مخدر (*drugs*)، اینترنت (*Internet*) و خانواده (*Family*) به زبان فارسی و انگلیسی برای جستجو استفاده شد. کلمات مذکور در عنوان و کلیدواژه مقالات جستجو گردیدند؛ این جستجو ابتدا با دو کلمه «اعتیاد» و «خانواده» آغاز شد سپس کلیدواژه‌های دیگر به این مجموعه اضافه گردید؛ در نهایت، ۲۷۰ مقاله به دست آمد. عنوان و برخی از چکیده مقالات به تفکیک هر یک از پایگاه‌ها، مورد بررسی قرار گرفت و موارد تکراری در چهار پایگاه ذکر شده (به تعداد ۴۰ مقاله)، حذف گردید. مطالعاتی به‌غیر از مقالات پژوهشی اصیل و همچنین مطالعاتی که محتوای آن‌ها ارتباط چندانی با موضوع نداشتند حذف گردیدند که در نهایت ۱۲ مقاله کاملاً غربال شده و مرتبط، مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها

اعتیاد به مواد مخدر

اعتیاد در لغت به معنای خوی کردن به چیزی است (دهخدا، ۱۳۸۷). البته امروزه در طب جدید به علت نارسا بودن واژه اعتیاد و نیز وابستگی به مواد از اصطلاح سوء مصرف مواد استفاده می‌شود. مفهوم این اصطلاح این است که انسان بر اثر سوء مصرف نوعی ماده شیمیایی، از نظر جسمی و روانی به آن وابستگی پیدا کند. به طوری که با مصرف دارو احساس آرامش و لذت می‌کند و با نرسیدن دارو به خماری و احساس بی‌قراری و ناآرامی دچار می‌شود. طبق این تعریف هر دارویی را می‌توان مواد مخدر قلمداد کرد. از نظر سازمان بهداشت جهانی^۱ قربانی هر نوع وابستگی دارویی یا روانی به مواد مخدر معتاد شناخته می‌شود (فریدکیان، ۱۳۸۹). شهیدی (۱۳۷۵) این گونه اعتیاد را تعریف کرد: وجود هر وابستگی روانی و جسمانی به آثار دارو به طوری که در اثر عدم دسترسی به آن علائم وابستگی در فرد معتاد هویدا می‌شود. تعریف دیگری از «اعتیاد» عبارت است از تطابق بدن با هر دارو یا ماده شیمیایی خارجی غیر لازمی به مدت طولانی که یکی از انواع عادات حیاتی یا عادات بیولوژیکی محسوب می‌گردد. استعمال مداوم و طولانی مواد مخدر منجر به ایجاد سخت‌ترین انواع عادت حیاتی در بدن می‌شود که همان «اعتیاد به مواد مخدر» می‌باشد (شریفی، ۱۳۹۷).

¹ WHO

اعتیاد به مواد مخدر علاوه بر زیان‌های جدی و خطرناک جسمی و روحی، عوارض و مشکلات فراوان اجتماعی و اقتصادی از قبیل افزایش جرم‌های مرتبط با مواد مخدر مانند جنایت و سرقت، فقر و تکدی‌گری و هدر رفتن سرمایه‌های کلان مادی کشورها و سقوط بسیاری از ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی و اخلاقی را نیز به دنبال دارد (رضا قلی زاده، ۱۳۹۳).

خانواده

خانواده واحدی است که بر اساس ازدواج پدید می‌آید و از آغاز پیدایی خود همچون حریمی امن زندگی انسان را در برمی‌گیرد (احمدزاده کرمانی و قاسمی، ۱۳۹۲). یکی از متغیرهایی که عملکرد خانواده را در حوزه‌های مختلف ارزیابی می‌کند کارکرد خانواده است (محسنی و همکاران، ۱۳۹۰). به عبارت دیگر عملکرد خانواده جنبه مهم محیط خانوادگی است که سلامت جسمانی، اجتماعی و هیجان کودکان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. عملکرد سالم در یک محیط خانوادگی با ارتباطات شفاف، نقش‌هایی به‌خوبی تعریف‌شده، پیوستگی و تنظیم احساسی خوب مشخص می‌شود، درحالی‌که برعکس، عملکرد نامناسب خانواده، با سطوح بالای تعارض، بی‌سروسامانی و کنترل رفتاری و احساسی ضعیف تعریف می‌شود (لوندیسکی و همکاران، ۲۰۱۰). خانواده به‌عنوان کوچک‌ترین واحد اجتماعی، اساس تشکیل جامعه و حفظ عواطف انسانی است و هرگونه نارسایی در عملکرد خانواده تأثیرات نامطلوبی در بهنجار نمودن فرزندان ایجاد می‌کند (ساروخانی، ۱۳۷۰).

الگوی مک مستر^۱، در مورد ارزیابی عملکرد خانواده، بر رویکرد سیستمی استوار است. این الگو عملکرد خانواده را در سه دسته وظایف بنیادی (تدارک غذا و سرپناه، مهرورزی و ...)، وظایف رشدی (مسائل مربوط به رشد فردی چون نوزادی، کودکی و ...) و رویدادهای مخاطره‌آمیز (بیماری، تصادف و ...) دسته‌بندی می‌کند (موسوی، ۱۳۹۲).

اینترنت و شبکه‌های اجتماعی

اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در مقایسه با رسانه‌های دیگر دارای یک ویژگی منحصر به فرد است. اینترنت فضای آزادی است که هر فردی با کمترین هزینه می‌تواند افکار و اندیشه‌هایش را با استفاده از آن‌ها در معرض دید مخاطبان زیادی قرار دهد. از جنبه تجاری نیز، شرکت‌ها و مؤسسات بسیاری اطلاعات مربوط به خود را در اینترنت قرار داده‌اند (قصابی و نقیب‌السادات، ۱۳۹۴). اینترنت در حال دگرگون ساختن سیمای زندگی روزانه جوامع به‌ویژه قشر جوان است. جاذبه اینترنت باعث شده بسیاری از جوانان به‌جای تعامل با همسالان و والدین خود، رایانه را برگزینند (ربیعی و محمدزاده یزد، ۱۳۹۲).

^۱ McMaster Model

تأثیر اینترنت بر سوء مصرف مواد مخدر

اینترنت یکی از ابزارهای پیشرفته فن آوری است که تشخیص اعتیادآور بودن آن از مصرف مفید بسیار دشوار است. با وجود تمام محاسنی که استفاده از اینترنت برای انسان امروزی به همراه دارد ولی این فن آوری نوین ارتباطی همچون یک شمشیر دو لبه می تواند مضرات و مشکلات فراوانی را به خصوص برای نسل جوان به همراه داشته باشد (جعفری و فاتحی زاده، ۱۳۹۱). اطلاعات در مورد تولید، مصرف و فروش انواع مواد (مخدر) به طور گسترده ای در اینترنت قابل دسترس است. اطلاعاتی که باعث تسهیل در تولید مواد مخدر می شوند، عبارت هستند از مطالبی درباره تجهیزات یا سایر منابع مورد نیاز برای تولید آن. اطلاعات تسهیل کننده مصرف مواد (مخدر) شامل مطالب مربوط به ماهیت، آثار و روش های استفاده از مواد (مخدر) هستند. اطلاعاتی که موجب تسهیل در فروش مواد مخدر می شوند، مشتمل است بر مطالبی در مورد این که چگونه یا کجا مواد (مخدر) را تهیه کرد یا مکانیسم های خرید مواد مخدر به صورت آنلاین (علیوردی نیا، ۱۳۸۵). احتمال این که جوانان به خاطر اطلاعات غلط، تبلیغات گمراه کننده یا شست و شوی مغزی توسط برخی از افراد نامرئی که هدفشان سودجویی است، درگیر جرائم مرتبط با مواد مخدر شوند، بسیار زیاد است. تعداد بسیاری از وبسایت ها در سراسر جهان وجود دارند که از آن ها به منظور فروش مواد غیرقانونی، از حشیش گرفته تا هروئین، اکس تری و کوکائین، استفاده می شود (گزارش آی ان سی بی، ۲۰۰۲ به نقل از علیوردی نیا، ۱۳۸۵). هدف از این مطالعه مروری، بررسی رابطه خانواده و استفاده نابجا از اینترنت با سوء مصرف مواد مخدر بود؛ که با توجه به پژوهش های قبلی که توسط محققین در این باره صورت گرفته؛ به بررسی ارتباط خانواده با سوء مصرف مواد مخدر و رابطه استفاده نابجا از اینترنت با سوء مصرف مواد مخدر و همچنین ارتباط هر دو متغیر مستقل در یک مجموعه پرداختیم. شرایط خانوادگی و سخت گیری یا آسان گیری افراطی، از هم پاشیدگی و اختلافات درونی خانواده و عدم درونی کردن ارزش ها و هنجارهای صحیح در خانواده، همگی در ایجاد انحراف ها نقش فراوانی دارد (اسمعیلی زاده، ۱۳۹۵). خانواده، اصلی ترین رکن یک جامعه، در عصر اطلاعات از این تغییر و تحولات به دور نمانده و گسترش روزافزون فناوری های اطلاعات و ارتباطات باعث شده تا سبک زندگی ها، ارتباطات فردی و اجتماعی و ابعاد گوناگون در یک خانواده دگرگون شود و دستخوش تغییر و تحول قرار گیرد. والدین به عنوان سکان داران یک خانواده وظیفه هدایت، رشد و توسعه اعضای خانواده را در تمامی ابعاد آن اعم از فرهنگی، مذهبی، اجتماعی و اقتصادی بر عهده دارند. بر همین اساس، والدین در عصر جدید باید خود را با تغییرات جدید همگام و همسو سازند تا بتوانند از فرصت هایی که فناوری های نوین برای آن ها فراهم می نماید، به گونه ای احسن و در جهت پیشرفت خانواده استفاده کنند. به این ترتیب، خانواده از پیامدها و آثار مثبت فناوری بهره می برند و این تأثیر مستقیمی در کیفیت زندگی خانواده ها دارد. از مهم ترین وظایف والدین، تربیت فرزندان و تأمین سلامت جسمی و روحی آنان است. با توجه به این موضوع به جا است والدین از آنچه در دنیای دیجیتال و فناوری می گذرد، مطلع شوند تا هم خود از این ابزارها استفاده درست کنند و هم با اتخاذ تدابیر خردمندانه وظیفه تربیتی خود در خانواده

را انجام دهند و سعی نمایند به جای ایستادگی در برابر فناوری جدید آن را به وسیله‌ای مفید در تحکیم روابط خانوادگی مبدل سازند (جامعی ندوشن، ۱۳۸۸). غنای محیط عاطفی خانواده، روابط مثبت و مؤثر اولیا با فرزندان، داشتن سنگ صبوری در خانه، درک شدن و فهمیده شدن جوان در منزل و نظایر آن، مانع خلأ عاطفی جوان و در نتیجه جست‌وجوی عاطفه توسط وی در اینترنت و محیط‌های مجازی می‌شود (منطقی، ۱۳۸۸). هراندازه حمایت اجتماعی پدر، مادر و سایر اعضای خانواده و همچنین فعالیت‌های مشترکی که نوجوان با اعضای خانواده انجام می‌دهد مانند (تماشای تلویزیون، غذا خوردن، خرید، گذران اوقات در بیرون از خانه به اتفاق هم و ...) بیشتر باشد، در نتیجه نوجوان گرایش کمتری به کار با اینترنت و به تبع آن استفاده نادرست از آن دارد و بالعکس (گونش و دوگان، ۲۰۱۳). بهتر است از شبکه‌های وابسته به اینترنت و خود اینترنت استفاده خانوادگی شود. بدین منظور والدین سواد اینترنتی و کامپیوتری کسب کنند و زمان و مکان و شرایط استفاده، خطوط قرمز خانوادگی، سایت‌های قابل استفاده و نحوه استفاده از اینترنت تعیین شود. در چنین شرایطی است که می‌توان انتظار داشت که خانواده بتواند با نظارت مناسب مانع استفاده نادرست فرزندان از اینترنت شوند. البته سایر عوامل نیز قابل توجه است، عواملی از قبیل میزان تحصیلات والدین و همچنین وضعیت مالی نیز در استفاده از اینترنت تأثیر دارد. والدین با تحصیلات بالا و سواد اینترنتی بیشتر می‌توانند فرزندان را در استفاده بجا از اینترنت کمک کنند و بر استفاده فرزندان از اینترنت نظارت کافی داشته باشند. در خانواده‌های که از نظر مالی ضعیف هستند کمتر از این امکانات در اختیار دارند و لذا کمتر هم از آن استفاده می‌کنند؛ اما اگر بخواهند استفاده کنند چون از کافی نت‌ها و وسایل دوستانشان که به اینترنت وصل هستند استفاده می‌کنند نظارت و راهنمایی والدین بر فرزندان برای استفاده بجا از اینترنت بسیار کمتر شده و در نتیجه استفاده آسیب‌زا بیشتر می‌شود (احمدی و همکاران، ۱۳۸۹). اعتیاد به مواد مخدر نه فقط کانون کوچک خانواده شخصی را برباد می‌دهد؛ بلکه کانون خانوادگی ملی را نیز به فنا سوق می‌دهد؛ زیرا معتادان شایستگی نبرد و مبارزه را از دست داده‌اند. ملتی که کارگر، کشاورز و سربازان جوانش معتاد باشند چنین ملتی را یارای پایداری و مقاومت در برابر تجاوز و تعرض دشمن نیست و به آسانی تن به پستی و خفت و خواری و بی‌غیرتی می‌دهد، رعیت و بردگی استیلاگران را می‌پذیرد؛ پس اعتیاد به مواد مخدر یک خیانت ملی است؛ بنابراین خانواده‌ها و مسئولین باید خیلی راغب باشند که بدانند چه عواملی موجب پیدایش ارزش‌ها در یک جامعه می‌شوند (کی نیا، ۱۳۵۵).

پیشنهادات کاربردی برای پیشگیری از اعتیاد

در نهایت با فرهنگ سازی درست در جهت استفاده مناسب از اینترنت، تقویت ارزش‌های مناسب در فضای مجازی، وضع قوانین اساسی و رویکردهای مناسب در سطح ملی برای مقابله با جرائم مرتبط در محیط‌های الکترونیکی، ایجاد واحدهای متخصص و بین‌رشته‌ای در زمینه تکنولوژی‌های جدید و مواد مخدر، پررنگ کردن پیامدهای مصرف مواد مخدر در رسانه‌ها، تقویت و گسترش شبکه‌های اجتماعی داخلی که با اهداف کشور ایران همخوانی داشته و مبتنی بر ارزش‌های اخلاقی موجود باشد، ایجاد مکان و فضاهای مناسب برای گذراندن اوقات فراغت جوانان و نوجوانان، نظارت بیشتر خانواده‌ها بر جوانان، تعامل بیشتر والدین با فرزندان، آموزش روش‌های برقراری ارتباط اثربخش در خانواده، شیوه‌های حل مسئله، حل تعارض، پاسخگویی و درک احساسات و عواطف و شیوه‌های مناسب فرزندپروری، تقویت سبک زندگی سالم در خانواده، افزایش آگاهی و نگرش افراد در مورد اینترنت و چگونگی استفاده مفید از آن، کاهش مشاجرات درون خانواده، توجه به نیازهای عاطفی افراد در سطح خانواده، رفتار محترمانه با فرزندان به صورتی که عزت و کرامت آنان حفظ شود، نظارت بر انتخاب دوستان و معاشرت فرزندان و همچنین با حضور والدین در بخش‌های مختلف زندگی فرزندان می‌توان در جهت کاهش آسیب اجتماعی اعتیاد به مواد مخدر گام برداشت.

منابع

- احمدزاده کرمانی، روح‌الله، قاسمی، طیبه (۱۳۹۲). بررسی نقش اینترنت بر ارزش‌های خانواده، (مورد مطالعه: جوانان منطقه ۱۵ تهران). مطالعات رسانه‌ای، مقاله ۴، سال هشتم، شماره بیست و سوم، صص ۷۲-۵۹، زمستان.
- احمدیان، حمزه؛ رستمی، چنگیز (۱۳۹۵). بررسی آمادگی به اعتیاد دانشجویان رشته روانشناسی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی (نئو)، مجله دانشکده پرستاری، مامایی و پیراپزشکی کردستان، دوره دوم، شماره دوم، صص ۳۲ ° ۲۲.
- احمدی، خدابخش؛ عبدالملکی، هادی، افسر دیر، بیتا و سید اسماعیلی، فتح‌الله (۱۳۸۹). نقش عوامل خانوادگی در نوع و میزان استفاده از اینترنت. مجله علوم رفتاری، دوره ۴، شماره ۴، صص، ۳۳۳ - ۳۲۷.
- اعتصامی نیا، سهیلا؛ حسینیان، سیمین (۱۳۹۴). رابطه بین عملکرد خانواده و شیوه فرزند پروری با اعتیاد فرزندان به اینترنت در بین دانش آموزان دختر شهرستان خوی. اولین کنگره بین‌المللی روانشناسی و علوم تربیتی با رویکرد اسلامی. اردبیل، کانون فرهنگی مناجات اردبیل، ۲۶ شهریورماه.
- اسمعیلی زاده، وحیده (۱۳۹۵). بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با اعتیاد جوانان شهر ایلام، فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی ایلام، دوره پنجم، شماره ۱۹، صص ۵۶ - ۴۷.

- بهفر، زهرا؛ آقا محمدیان، حمیدرضا؛ مهram، بهروز (۱۳۸۵). کارکرد خانواده دختران نوجوان مبتلابه اختلالات درون‌ریزی در مقایسه با گروه بهنجار، نشریه تازه‌های علوم شناختی سال ۸، شماره ۲، صص ۳۰ - ۲۱.
- ترقی جاه، صدیقه و نجفی، محمود (۱۳۸۷). بررسی رابطه آسیب‌پذیری در برابر مصرف مواد و در معرض خطر خودکشی بودن با سلامت روانی و میزان بهره‌گیری از اعتقادات مذهبی، چهارمین سمینار بهداشت روانی دانشجویان، دانشگاه شیراز.
- ترکی، عاطفه؛ فاتحی زاده، مریم؛ صالحی، مهرداد (۱۳۸۵). بررسی تأثیر آموزش شناختی - رفتاری زوجین در کاهش گرایش به مواد بيماران وابسته به مواد مخدر تریاکی در شهر اصفهان، فصلنامه خانواده‌پژوهی، سال دوم، شماره ۸، صص ۳۸۱ - ۳۷۱.
- جامعی ندوشن، محمد (۱۳۸۸). توانمندسازی والدین مؤثرترین عامل در ایجاد فرهنگ صحیح استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، مجموعه مقالات دومین کنفرانس بین‌المللی شهر الکترونیک، تهران، صص ۱۴۵۵ - ۱۴۴۷.
- جعفری، نسیم؛ فاتحی زاده، مریم (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین اعتیاد به اینترنت با افسردگی، اضطراب، فشار روانی و هراس اجتماعی در دانشجویان دانشگاه اصفهان، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان، دوره هفدهم، صص ۹-۱.
- جوادی، علی محمد (۱۳۸۳). بررسی میزان و نوع استفاده از اینترنت و تأثیر آن بر ارزش‌های خانواده در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های مدارس دولتی ناحیه سه مشهد در سال تحصیلی ۸۳ - ۸۲ پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- حاحیلی، محمود (۱۳۸۳). نوجوانان و جامعه اطلاعاتی، ماهنامه موعود، شماره ۹۴.
- حسینی، سید جواد و نجفی، محمود (۱۳۹۴). اعتیاد به مواد: بدکارکردی جنسی و فروپاشی خانواده. فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، دوره ۶، شماره ۲، صص ۱۵۱-۱۳۵، تابستان.
- خدایاری فرد، محمد (۱۳۷۱). مسائل نوجوانان و جوانان. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران، چاپ اول.
- خدایاری فرد، محمد؛ شهابی، روح‌الله؛ اکبری زردخانه، سعید (۱۳۸۸). دینداری، خودکنترلی و گرایش به مصرف مواد در دانشجویان، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، سال نهم، شماره ۳۴، صص ۱۳۰ ° ۱۱۵.
- خسروانی، هنگامه (۱۳۹۴). روش‌های پیشگیری از اعتیاد و نقش مدیریت شهری در عرصه پیشگیری، فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، دوره ۲، شماره ۵، صص ۵۲ ° ۳۱.

- دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد (۱۳۹۳). پروتکل درمان وابستگی به مواد افیونی با متادون، اداره پیشگیری و درمان سوء مصرف مواد، وزارت درمان، بهداشت و آموزش پزشکی، ویرایش سوم.
- دلپسند، زهرا (۱۳۹۰). تأثیر اینترنت و محیط‌های مجازی بر روابط خانوادگی دانش آموزان دبیرستان‌های دخترانه اسلامشهر (از شهرستان‌های استان تهران). پایان‌نامه دانشگاه پیام نور کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی. دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۸۷). فرهنگ دهخدا. جلد هفتم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- دهقانی، محمود و جزایری، علیرضا (۱۳۸۳). بررسی توصیفی-تحلیلی رویکردهای پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال چهارم، شماره ۱۵، صص ۴۱-۱۳.
- رازقی، نادر، امری مله، فاضل (۱۳۹۳). بررسی تأثیر اینترنت بر سرمایه اجتماعی جوانان شهر قائم‌شهر. فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان. سال پنجم، شماره ۱۶. صص ۶۲ - ۴۵.
- ربیعی، علی؛ محمدزاده یزد، فرشته (۱۳۹۲). آسیب‌شناسی فضای مجازی؛ بررسی تأثیر استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال دوم شماره ششم، صص ۶۰ - ۴۳.
- رحیمی موقر، آفرین؛ شریفی، وناداد؛ محمدی، محمدرضا، فرهودیان، علی؛ سهیمی ایزدیان، الهه؛ رادگودرزی، رضا؛ نجاتی صفا، علی‌اکبر؛ منصور، نغمه (۱۳۸۴). بررسی سه دهه مقالات پژوهشی کشور در زمینه اعتیاد، مجله پژوهشی حکیم، دوره هشتم، شماره چهارم، صص ۴۴ - ۳۷.
- رضا قلی زاده، بهنام (۱۳۹۳). نقش رسانه‌ها در پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر، فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، دوره یک، شماره چهار، صص ۱۰۰ - ۷۹.
- سیام، شهره (۱۳۸۵). بررسی شیوع سوء مصرف مواد اعتیادآور بین دانشجویان پسر دانشگاه‌های مختلف رشت. مجله طبیب شرق، سال هشتم، شماره ۴، صص ۲۸۵-۲۷۹.
- شامحمدی قهساره، اعظم؛ درویزه، زهرا؛ پورشهریاری، مه سیما (۱۳۸۷). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی برافزایش سازگاری زناشویی همسران معتادان و پیشگیری از بازگشت معتادان مرد در شهر اصفهان، نشریه اعتیاد پژوهی، دوره ۲، شماره ۷، صص ۲۸ - ۳.
- شریفی، نجیبه (۱۳۹۷). اعتیاد چیست؟ دفتر آموزش و ارتقای سلامت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

- شمس الدینی، لطیفه؛ توحیدی، افسانه؛ عسکری زاده، قاسم (۱۳۹۶). روابط علی سبک‌های دلبستگی، احساس تنهایی و عزت‌نفس با آمادگی به اعتیاد، فصلنامه اعتیاد پژوهی سوءمصرف مواد، سال یازدهم، شماره چهارم و دوم، صص ۱۸۰ - ۱۶۱.
- شهیدی، محمدحسین (۱۳۷۵). مواد مخدر، امنیت اجتماعی و راه سوم، تهران: نشر اطلاعات، چاپ اول.
- عطایی، پری (۱۳۹۴). تحلیل جامعه‌شناختی تأثیر فضای مجازی بر ارتباطات افراد در خانواده‌ها (مورد مطالعه شهر اصفهان)، دومین کنفرانس بین‌المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی، استانبول ترکیه، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا، ۲۸.
- علیخانی، مصطفی و اسکندری، حسین (۱۳۹۳). نظریه‌پردازی و کشف الگوی فرایند مقابله با اختلالات جنسی آسیب‌زای منجر به اختلالات زناشویی، مجله علمی - پژوهشی پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری، سال چهارم، شماره اول، پیاپی ۶، صص ۱۲-۱.
- علیوردی نیا، اکبر (۱۳۸۵). اینترنت و سوءمصرف مواد (مخدر). مجله رفاه اجتماعی، فصلنامه ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، دوره ۱، شماره ۳ و ۲، صص ۱۷۰ ° ۱۵۵
- فرشلاف، ساحل (۱۳۸۸). اعتیاد اینترنتی، علل و انگیزه‌ها، تهران، مرکز تحقیقات و مطالعات رسانه‌ای همشهری.
- فریدکیان، سیما (۱۳۸۹). بررسی اختلال در کارکردهای خانواده و تأثیر آن بر اعتیاد فرزندان، فصلنامه علمی پژوهشی انتظام اجتماعی، سال دوم، شماره اول، صص ۲۰۲ ° ۱۷۹.
- فیاض بخش، احمد؛ خواجه کاظمی، راضیه؛ سلیمانی نژاد، مرضیه؛ رحیمی، فاطمه، جهانگیری، لیلا؛ حیدری، سمانه؛ شمس، محسن (۱۳۹۰). استفاده از اینترنت و سلامت در دانشجویان؛ بررسی آگاهی، نگرش و سبک زندگی مرتبط با اینترنت، نشریه حکیم، دوره ۱۴، شماره ۲، صص ۱۰۵ ° ۹۶.
- قباد زاده، سیمین؛ مسعودی، مرضیه؛ محمدخانی، شهرام؛ حسنی، جعفر (۱۳۹۵). مروری بر عوامل فیزیولوژی و شناختی مرتبط با اعتیاد، فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، سال ۳، شماره ۹، صص ۱۲۹ ° ۱۱۱.
- قصابی، فاطمه؛ نقیب‌السادات، سید رضا (۱۳۹۴). نقش ارزش‌های فرهنگی بر محتوای شبکه‌های اجتماعی (مطالعه تطبیقی محتوای شبکه‌های اجتماعی ایرانی و غیر ایرانی)، رسانه و فرهنگ، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی سال پنجم، شماره اول، صص ۷۹-۱۰۳.
- قمری، محمد (۱۳۹۰). مقایسه ابعاد عملکرد خانواده و کیفیت زندگی و رابطه این متغیرها در بین افراد معتاد و غیر معتاد، فصلنامه اعتیاد پژوهی سوءمصرف مواد، سال پنجم، شماره هجدهم، صص ۶۸ ° ۵۵.

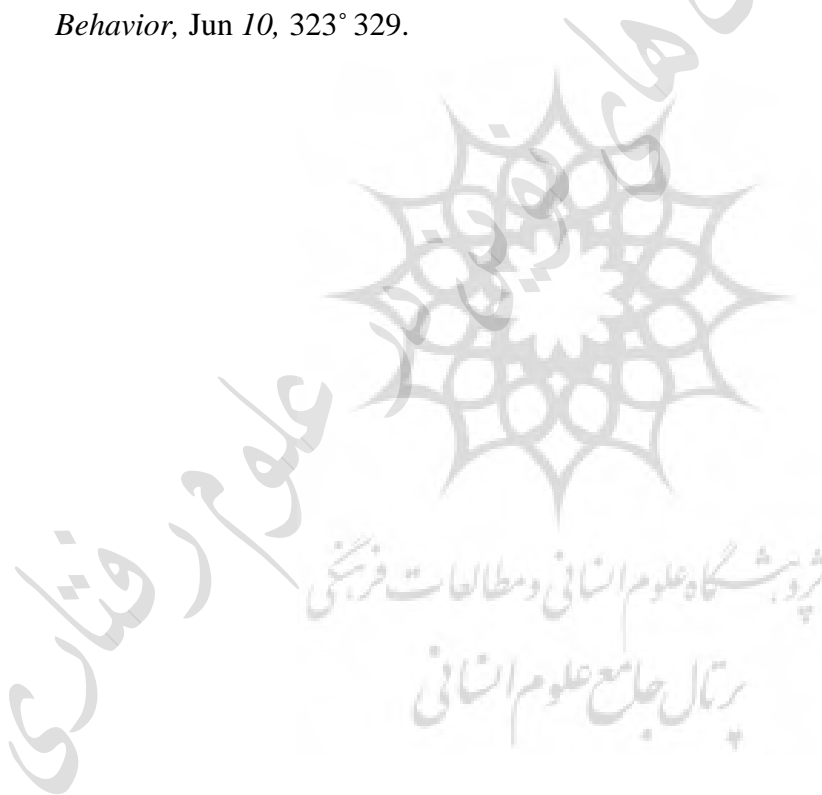
- کفاشی، مجید (۱۳۸۸). بررسی تأثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده، فصلنامه‌ی پژوهش اجتماعی، سال دوم، شماره سوم، صص ۷۸ ° ۵۷.
- کوشا، جعفر؛ روزگار، حسین؛ رحمتی، علی (۱۳۹۶). ساختارشناسی گروه‌های مجرمانه سازمان یافته در فضای سایبر، فصلنامه راهبرد، سال بیست و ششم، شماره ۸۵، صص ۱۴۹-۱۱۷.
- کیان، مرجان؛ یعقوبی ملال، نیما؛ ریاحی نیا، نصرت (۱۳۹۴). واکاوی نقش و کاربرد شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان، فناوری آموزش و یادگیری، سال اول، شماره ۳، صص ۸۸ ° ۶۹.
- کی نیا، مهدی (۱۳۵۵). کانون خانواده و بزهکاری: مواد مخدر وسیله مؤثری در زوال و نابودی خانواده است، مکتب مام، شماره ۸۱، صص ۲۱ ° ۱۶.
- گلدنبرگ، ایرنه؛ گلدنبرگ، هربرت (۱۳۸۸). خانواده‌درمانی، ترجمه: حمیدرضا حسین شاهی برواتی، سیامک نقش‌بندی، الهام ارجمند. انتشارات: نشر روان. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۲۰۰۹).
- محمدعلی، محمدی، ملیحه، شیانی (۱۳۸۶). عوامل راهبردی پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر: برنامه مدرسه محور، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۵.
- مصطفی، محسنی؛ چیمه، نرگس؛ پناغی، لیلا؛ منصوری، نادر (۱۳۹۰). مقایسه کارکرد خانواده و هیجان ابراز شده در خانواده‌های بیماران مبتلابه آرتريت روماتوئید و اسکیزوفرنی، فصلنامه خانواده پژوهی، سال هفتم، شماره ۲۷، صص ۳۹۰ ° ۳۷۳.
- مکارم، سپیده، زنجانی، زهرا (۱۳۹۲). رابطه دین‌داری فرد، خانواده و اعتقاد به پیامدهای مصرف مواد با میزان مصرف مواد مخدر، فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، سال هفتم، شماره ۲۸.
- منتجب، فروغ؛ کریمی افشار، حسین؛ ترابی، ملوک (۱۳۹۴). بررسی میزان اضطراب اینترنتی در دانشجویان دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمان، فصلنامه علمی پژوهش‌های سلامت‌محور، سال اول، شماره ۳، صص ۲۴۰ ° ۲۳۱.
- منطقی، مرتضی (۱۳۸۸). چت روم‌های ایرانی، جوانان و اولیاء، انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران.
- موسوی، سید فاطمه (۱۳۹۲). نقش عملکرد خانواده (مبتنی بر الگوی مک مستر) در پیش‌بینی نگرش‌های صمیمانه و توافق زوجین در خانواده‌های شهر قزوین، فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده، سال سوم، شماره ۳، صص ۴۱۸-۴۰۱.

- نبوتی، محمدرضا (۱۳۸۹). افزایش جرائم رایانه‌ای مرتبط با مواد مخدر همگام با گسترش پدیده جهانی شدن: گزارش ویژه دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، فصلنامه ایران پاک، سری جدید، بخش نخست، شماره ۲۹، صص ۲۶-۲۲.
- نصیری، بهاره؛ بختیاری، آمنه (۱۳۹۴). آسیب‌شناسی تلفن همراه بر خانواده. مطالعات بین‌رشته‌ای در رسانه و فرهنگ، مقاله ۵، دوره ۵، شماره ۱۰، صص ۸۵-۱۱۱.
- وردی پور، حمید اله؛ حیدرنیا، علیرضا؛ کاظم نژاد، انوشیروان؛ شفیعی، فروغ؛ آزاد فلاح، پرویز؛ میرزایی، الهه، کیم ویت (۱۳۸۴). بررسی وضعیت سوء مصرف مواد مخدر در دانش آموزان و تلفیق عامل خودکنترلی در مدل EPPM، مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی شهید صدوقی یزد، دوره سیزدهم، شماره اول، صفحات ۳۱-۲۱.
- یحیی زاده، حسین (۱۳۸۸). تأثیر عوامل خانوادگی بر گرایش افراد به سوء مصرف مواد مخدر، فصلنامه‌ی پژوهش اجتماعی، سال دوم، شماره پنجم، صص ۱۴۲-۱۲۳.

- Bannon, J. W. M., Beharie, N., Olshtain-Mann, O., McKay, M. M., Goldstein, L., Cavaleri, M. A., Lawrence, R. (2012). Youth substance use in a context of family homelessness. *Children and Youth Services Review*, 34(1), pp 1-7.
- Derus, E. (2009). An exploration of the relationship between family functioning and adolescent sexual decision making Skills. M.S. in Family Ecology and Practice, University of Alberta.
- Gunuc, S., & Dogan, A. (2013). The relationship between Turkish adolescents internet addiction, their perceived social support and family activities. *Journal Computers in Human Behavior archive*, 29, 6, 2197° 2207.
- Hardy, Denise F. Power, Thomas. G., and Jaedicke, Susan. (1993). Examining the relation of parenting to childrens coping with every day stress, child development. 6, 1829- 1841.
- Hosseinbor, M., Bakhshani, N., & Shakiba, M. (2012). Family functioning of addicted and non-addicted individuals: A comparative study. *Int J High Risk Behaviour Addict*, 2012 Autumn, 1(3), 109° 114.
- Javad, S., Hajar, A., Azadeh, N. (2010). The Relationship between Resilience, Motivational Structure, and Substance Use. *Procedia Social and Behavioral Sciences* (5), 1956-1960.

- Lewandowski, A. S., Palermo, T. M., Jennifer, S. Y., Handley, S. Y., & Chambers, C. T. (2010). Systematic review of family functioning in families of children and adolescents with chronic pain. *The Journal of Pain*, 11, 1027-1038.
- Motamednejad, K. (2002). UNESCO and the protection of children against Internet. *Resaneh Journal*, 12, 28-33.
- Wong, D. L., Hockenbery, M. J., Wilson, M., Winkeistein, M., Kline, N. (2003). Nursing care of infants and children. 7th ed. Philadelphia: Mosby, 7, 831-84.
- Yang, S., Guan, H., Tang, Y., Wang, H., & Cao, N. (2012). The Relationship between daily stress and Internet addiction of boys from the higher vocational college: The regulating role of social supporty. *International Conference on Education Technology and Management Engineering. Lecture Notes in Information Technology*, 16- 17.
- Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. C., Chen, S. H & Ko, C. H. (2007). Family factors of Internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. *Cyberpsychol Behavior*, Jun 10, 323° 329.

Investigating the relationship between family and internet misuse with drugs abuse (A review article)

Abstract

Addiction is one of the social harmes that endanger the person, family and sociaty. different factors are are effective on younges addiction. one of important factors is family and the other one is internet misuse. investigating the the relationship between family and and internet misuse with drugs abuse is this review article aim. Searching addiction, drugs, internet and family have been done in the internal and foreign country information bankes. Family is the fundamental basis brickwork of the society children have been learning the sociability process in the family and they get most effect by family. Therefor we could mention to between family propensity to drugs subject. Internet misuse is the second variable that is effective on propensity to drugs. Younges would be accustom with different kinds of drugs and the use of this materiales in the internet, and accessibility to drugs is easier with internet.

Key words: Family, internet, drugs, addiction

